

A közgazdaság-tudományi doktori iskolák helyzete Magyarországon

MTA Közgazdaság-tudományi Bizottsága, Budapest, 2015. május 14.

A Közgazdaság-tudományi Bizottság május 14-i ülésén a magyarországi közgazdaság-tudományi doktori iskolák helyzetét vitatta meg. Az ülésen négy előadás hangzott el, amelyeket vita követett.

Lengyel Imre A közgazdasági doktori képzések minőségére ható tényezők címmel tartott előadást 16 közgazdaság-tudományi és gazdálkodástudományi doktori iskola adatait elemezve. Állítása szerint az oktatók idézetségi és egyéb mutatói alapján a magyarországi közgazdaság-tudományi doktori képzés minősége a posztszocialista régióban átlagosnak tekinthető. A vizsgált 158 törzstag körülbelül harmada ismert külföldön, egy másik harmada csak itthon, míg az utolsó harmad még itthon sem.

Az előadó szerint a doktori iskolák fő problémája: nem egyértelmű, hogy az az oktatók vagy kutatók képzését hivatott-e szolgálni. A dilemma az 1990 után megjelenő tömegképzésre vezethető vissza. Míg 1990-ben nyolc helyen folyt közgazdaság-tudományi vagy üzleti jellegű képzés, ma már 37 helyen – különösen az üzleti képzés tömegesedése szembetűnő. A doktori fokozatok iránt emiatt kétfelől is megnőtt az igény. Egyrészt a doktori iskola léte az egyetemi kar létének feltétele, illetve az oktatók számára a habilitáció (ami egyúttal több helyen a docensi kinevezés feltétele) lehetőségének biztosítása, másrészt a növekvő hallgatói létszám növelte az igényt a minősített oktatók iránt. Mindez kikényszerítette a doktori képzés mennyiségi növelését, ami a színvonal rovására ment – és felerősítette a rendkívül alacsony fizetések miatt egyébként is létező kontraszelekciót.

Jelenleg 2580 oktató működik közre a közgazdaság-tudományi és gazdálkodástudományi képzésekben, akik között rendkívül alacsony az MTA-doktorok aránya. Utánpótlásként évi 60-80 új PhD-fokozatra lenne szükség, ami nincs: a szervezett képzés keretében a közgazdaság-tudományi doktori iskolákban az elmúlt két évtizedben 114 fokozatot adtak ki, míg a gazdálkodástudományi doktori iskolákban 656-ot. Az agrárhátterű iskolákban különösen sokan szereznek fokozatot.¹ A külföldön

¹ Az előadás a doktori.hu oldalon megjelenő felosztás alapján különíti el a közgazdaság-tudományi és a gazdálkodástudományi doktori képzést. Ha azonban megnézzük a vizsgált iskolák törzstagjait és kutatási területüket, érzékelhető, hogy a felosztás sok esetben mesterséges – a Közgazdaság-tudományi Bizottság tagjai közül a legtöbben a gazdálkodástudományi doktori képzésben vesznek részt, míg például regionális tudományok doktori iskola egyaránt szerepel a közgazdaság-tudományok és a gazdálkodástudományok képzési területen (*Gy. D.*).

doktorált fiatalok pedig nem jönnek haza tanítani részben a fizetések, részben az egyetemeken tapasztalható ellenállás miatt.

A színvonal emeléséhez az előadó szerint három változtatásra lenne szükség. 1. Az üzleti alapképzés tárgyfelelősei számára ne legyen előírás a doktori fokozat, csak a mesterképzésben. 2. A doktori iskolák között konzorciumokat kellene létrehozni. 3. A felsőoktatási béreket rendezni kellene.

Bakacsi Gyula Minőségbiztosítás – egy átfogó MAB DI akkreditáció tanulságai címmel tartotta a második előadást. Országosan 150 doktori iskola akkreditációját vizsgálták felül, amelyből 132-t megújítottak, 18-at nem. 1870 törzstag közül 1758 törzstag akkreditációját újították meg, 112-ét nem. Az elutasító határozatok többsége a minimálisan előírt törzstag-, illetve egyetemi tanári létszámhoz kötődik, de több esetben felmerült az a probléma, hogy a törzstagok kutatási területe és a doktori iskola tudományterületi profilja között nem volt koherencia.

A nem akkreditált doktori iskolák között nem szerepelt közgazdaság-tudományi doktori iskola. Gazdálkodás- és szervezéstudományban a Kaposvári Egyetem Gazdálkodás- és Szervezéstudományok, illetve a BCE Gazdaságinformatika doktori iskoláját nem akkreditálták. Öt évnél rövidebb időre kaptak akkreditációt azok a doktori iskolák, amelyek törzstagjai között olyan személy(ek) is van(nak), aki(k) a következő öt éven belül tölti(k) be azt az életkort, amely után törzstagként, illetve egyetemi tanár törzstagként már nem vehető(k) figyelembe. Emiatt öt évnél rövidebb időre kapott akkreditációt négy közgazdaság-tudományi doktori iskola és öt gazdálkodástudományi doktori iskola. A közgazdaság-tudományi doktori iskolákat nem, de két gazdálkodás- és szervezéstudományi doktori iskolát érint az a jogszabályi előírásból fakadó korrekciós kötelezettség, amely szerint 2015. szeptember 30-tól a doktori iskola törzstagjai között a mindenkori létszámon belül többségben kell lenniük az egyetemi tanár törzstagoknak. A MAB 2016. január 1-jétől hatályos előírása, hogy a doktori iskola vezetője csak MTA-doktor lehet, amiből fakadó korrekciós kötelezettség szintén két doktori iskolát érint.

Mellár Tamás A közgazdaság-tudományi doktori iskolák helyzetéről – helyzetkép és kilátások című előadásában a gyengülő színvonal okairól beszélt. Jól érzékelhető a PhD-hallgatók számának és felkészültségének csökkenése, aminek oka az elsorvadó közgazdasági alapképzés, a külföldi konkurencia és a levelező hallgatók számarányának növekedése. Jellemző, hogy kevesen végeznek, gyengék a dolgozatok, amelyek elsősorban szűk, helyi témából születnek. A doktori iskolák többségében nincs meg a szükséges kutatási háttér, az oktatók nemzetközi láthatósága alacsony, előregedett a törzstagi gárda, és kevés a nagydoktor.

Mindehhez nagyban hozzájárul a finanszírozási háttér: a doktori iskolák a nagy elvonásokat az átlagnál jobban megszenvedték, a témavezetést nem honorálják anyagilag, a hallgatói ösztöndíjak alacsonyak, ami külső munkára kényszeríti az oktatással egyébként is agyonterhelt hallgatókat. Ebben a környezetben az MNB doktori programjának havi 200 ezer forintos ösztöndíja komoly segítség lehet. Az eddigi tapasztalatok szerint vannak színvonalas kurzusok (is), és a program jó kapcsolatteremtési lehetőségeket biztosít. Fennáll azonban a veszély, hogy a jegybank elhalássza a lehetőségeket az egyetemek előtt, illetve felmerül az a kérdés, hogy miért a jegybank szervezi. Az MNB kurzusai nem akkreditált doktori képzés részei, így értük kredit nem adható.

A helyzetből egy másik lehetséges kiút a konzorciumi megoldás – ez már korábban is felmerült javaslatként (*Benczúr és szerzőtársai* [2013]) – ami hozzájárulhatna a színvonal eléréséhez, a kutatómunkába való bevezetéshez és a kapcsolatépítéshez. Kérdéses azonban, honnan lesz rá forrás, illetve hogyan tud a PhD-hallgató a küldő egyetem oktatói és kutatói munkájában részt venni. A probléma gyökerét a finanszírozási lehetőségek mellett Lengyel Imréhez hasonlóan Mellár Tamás is abban a dilemmában látja, hogy jó oktatókat vagy jó kutatókat neveljenek az iskolák – míg az első széles körű tájékozottságot, az utóbbi egy szűk témában való elmélyülést igényel. Ma a szűk témák kora van, de szólnak érvek amellett, hogy a „ló két oldala helyett a ló hátán maradjunk”.

Bazsa György előadásában a doktoranduszok publikációs teljesítményét elemezte összehasonlítva más tudományterületek adataival. 2013-tól az Magyar Tudományos Művek Tárában (MTMT) már a doktoranduszok teljesítményét is rögzíteni kell, ami lehetőséget adott a az összehasonlításra. A közgazdaság- és gazdálkodástudományok területén vizsgált fokozatot szerző 109 hallgató átlagosan 4,8 magyar nyelvű folyóiratcikket, 2,6 idegen nyelvű folyóiratcikket publikált. Ezek más tudományterülettel összehasonlítva magasnak mondhatók. A szórás a különféle doktori iskolák között a magyar nyelvű folyóirat-publikációk kapcsán 1 és 7,3 között, az idegen nyelvű publikációknál 0,4 és 3,6 között van. A doktori iskolákba felvettek fokozatszerzési aránya 27 százalék, 11 és 41 százalékos szórással. Ez jóval alacsonyabb, mint például a kémia tudományban, ahol 50 százalékos a fokozatszerzési arány. Szintén feltűnő, hogy a biológushallgatókhoz képest a közgazdászok jóval később szereznek fokozatot, sokan 45 éves kor után.

Muraközy László az elhangzott előadásokból a következő pontokat emelte ki. A közgazdaság-tudományi képzés súlyos utánpótlás gondokkal küszködik. A fizetések nagyon elmaradnak más értelmiségi területek, például a bírói pálya fizetésétől. A IX. osztály követelményrendszere sokszor szigorúbb, mint más tudományterületeké, ami tükröződik az MTA doktora fokozatot szerzettek kis számában. Kérdéses az oktatás és a kutatás egyensúlya.

Kőrösi Gábor hozzászólásában négy dologra hívta fel a figyelmet. Az alacsony fokozatszerzési arány a határidőn belül végzettekre vonatkozik, a többiek a képzésen kívüli fokozatot szerzettek között tartják számon. A doktori képzés kapcsán megkezdhetetlen, hogy a közgazdász-alapképzés is nagyon nagy bajban van, öt év múlva alig lesz PhD-hallgató. Nem hagyható figyelmen kívül, hogy az alapszakon végzettek átlagfizetése megegyezik az oktatói átlagfizetésekkel, amely alacsonyabb, mint a gyakorló iskolák tanárainak fizetése a pedagógus-életpályamodell bevezetése után. A külföldön doktori fokozatot szerzettek közül nagyon kevesen jönnek haza – az elmúlt években tucatnyian a 200-ból – az alacsony fizetések és a megbecsülés hiánya miatt.

Mihályi Péter hangsúlyozta, hogy a doktori iskolák helyzete és problémái szorosan összekapcsolódnak számos kérdéssel, amelyek csak az említés szintjén kerül(het)tek napirendre az ülésen: 1. a Bologna-folyamat belső ellentmondásai, 2. az MTA kutatóintézetek és az egyetemek rivalizálása; 3. az üzleti tudományok és a klasszikus értelemben vett közgazdaság-tudomány különbségei, 4. a „valódi” kutatás és a TÁMOP-pénzezből finanszírozott projektek mint egymás versenytársai, 5. a magasabb fokozatú egyetemi

oktatók előregedése, az akadémiai doktori követelmények meredek emelkedése, 6. a befagyasztott oktatói bérek, illetve a viszonylag alacsony PhD-ösztöndíjak negatív hatásai, 7. az egyetemek és a doktori iskolák léte mint a vidékfejlesztés fontos szellemi és anyagi bázisai, 8. az elmúlt években látványosan felgyorsult kivándorlási hullám, ami egyelőre leginkább a legjobb diákokat érinti, 9. a levelező képzés speciális problémái mind a három képzési szinten (alap, mester, doktori), 10. az MNB aktív fellépése a doktori képzésben, valamint a közgazdaság-tudományi lapok támogatása terén. Mihályi Péter hozzászólásában támogatta azokat a javaslatokat, amelyek a közgazdasági és üzleti képzés különválasztásáról, illetve a konzorciális együttműködésről szóltak.

Berács József hangsúlyozta, hogy a doktori képzésben az ország nagyjából ott áll, ahol a hasonló fejlettségűek, azonban ez több kelet-közép-európai országhoz (például Romániához) képesti korábbi kedvezőbb helyzet elvesztését jelenti. A hozzászóló rámutatott arra, hogy a doktori iskola törzstagok megítélése függ attól, hogy milyen mutatót használunk: az MTMT, Google scholar vagy a Thomson Reuters ISI nyilvántartásaiból egészen más kép bontakozik ki (*Berács-Zsótér* [2013]). Szintén probléma az üzleti tudományok megítélése, amivel a Gazdaságtudományi Doktori Minősítő Bizottság is rendszeresen szembesül. Nem ért egyet azzal, hogy az üzleti doktori iskolákat hátrányosan megkülönböztessék.

Lehota József bírálta a közgazdászképzés szűkítésére vonatkozó javaslatokat és más tudományágakkal való szembeállítását. Amellett érvelt, hogy ne tegyenek különbséget a közgazdaság-tudomány, a gazdálkodástudomány és az agrár-közgazdaságtudomány területe között. A külföldi publikációk hangsúlyozása mellett lényegesek a magyar nyelvű publikációk is, hiszen magyar kutatási pénzekből a magyar gazdaság problémáira is reflektálni kell. A kutatási teljesítményt pedig a rendelkezésre álló kutatási források tükrében lehet megfelelően értékelni. Sokkal szorosabb kapcsolat kellene az egyetemek és a kutatóintézetek között, ideértve a külföldi intézeteket, de a jelenlegi szabályozás szinte lehetetlenné teszi a kutatóintézetek törzstagi közreműködését, ráadásul kiöli a multidiszciplinaritást, oly mértékben nehéz megfelelni több tudományterületen a kritériumoknak. A hozzászóló másokhoz hasonlóan támogatta a konzorciumok létrehozását.

Rechnitzer János felszólalásában elmondta, hogy vidéken nagyon nehezen lehet doktori iskolát alapítani, és a szükséges számú egyetemi tanárt és MTA-doktor oktatót megszerezni. Ebben háttérként segíthet egy akadémiai intézet, amely a doktori iskola hallgatóinak is lehetőséget teremt kutatói projektekből való részvételre. A konzorciumok létrehozását azonban a szabályozások sokszor megnehezítik (például egy doktori védelem nem lehet külső egyetemi tanár az elnök). A PhD-hallgatók kapcsán piaci részként említette a nagyvállalati vezetőket, akiket érdekel a tudomány, és levelezős hallgatóként aspirálnak a doktori fokozatra. A hallgatók tudományos előmenetelét Győrben azzal is segítik, hogy a legjobb disszertációkat önálló kötetként megjelentetik. A doktori iskolák minőségével kapcsolatosan a közgazdaság-tudományi kutatás helyzetét hangsúlyozta. A korábban szétküldött törzstagi listán elvileg az oktatói elit szerepel, ám a Hirsch-indexek, publikációk száma és idézettség alapján néhol megdöbbentően hiányzik a tudományos teljesítmény. Ha nincs komoly kutatás a doktori iskolák mögött, akkor nehéz elképzelni, hogyan lesznek színvonalas PhD-fokozatok.

Józsa László a kutatói karrierpálya hiányára mutatott rá. Ma egy fiatal közgazdász-kutató vagy külföldön, vagy a CEU-n van. A vidéki egyetemek nem engedhetik meg maguknak, hogy valakit kutatói státusban foglalkoztassanak. Az alacsony fizetések miatt a PhD-fokozat megszerzése után mindenkit igyekeznek előléptetni docenssé, még mielőtt otthagyná az egyetemet. A külföldről hazatérteknek nem örülnek, hiszen teljesen más feltételek mellett érhetik el az eredményeiket. A rendszerben sok a mérés (PhD/habilitáció/MTA doktora), de valami biztosan nem működik, amit az is mutat, hogy a közgazdaság-tudományban összesen 10 MTA doktora van 60 év alatt. A minőségi javulás a CEU-ról származik, aminek azonban minimális a felsőoktatási hatása, hiszen itt csak nagyon kevesen végeznek. Összességében egy lassú sorvadás látható, amihez lassú alkalmazkodás tartozik – a PhD megszerzése után a kutatói karrier sokszor véget ér.

Bazsa György az előző hozzászólókhöz képest némileg kedvezőbbnek látja a helyzetet. Lehota Józsefnek válaszolva elmondta, hogy a kutatóintézetekkel való együttműködéseknek elsősorban nem a törzstagságról kellene szólniuk, hanem például kutatási együttműködésekről. Rechnitzer Jánosnak válaszolva amellettt érvelt, hogy a PhD-bizottság elnöke ne legyen külső, hiszen az egyetem hitelesíti a PhD-fokozatot. A publikációk kapcsán a Magyar Tudományos Művek Tárát nagy előrelépésnek tekinti, ma már mindenkit rákényszerítenek az ottani nyilvántartásra. Hangsúlyozta, hogy a doktoranduszok értékelésével párhuzamosan a doktori iskolák fontos feladata a témavezetők rendszeres értékelése is.

Popp József egyetértett azzal, hogy a törzstagi teljesítmények átlagban katasztrofálisak, azonban a mérésnek is komoly nehézségei vannak. A Hirsch-index kapcsán utalt a napokban megjelent cikkükre, mely szerint klikkek vannak a tudományban, és ha 30 fő hivatkozza egymást 20 éven keresztül, mindenkinek 20 körüli Hirsch-indexe lesz (*Popp és szerzőtársai* [2013]). Az impakt faktor is gyakran problematikus, hisz az a lapokat jellemzi, és a cikkeket csak annyiban, hogy hol jelennek meg: nem hivatkozott cikkeknek is lehet magas az impakt faktoruk, ha megfelelő lapban jelennek meg. Az értékelések kapcsán arra is rámutatott, hogy a MAB-ban nem sikerült egyetértésre jutni arról, milyen minimumteljesítmény szükséges ahhoz, hogy valaki doktori iskolában törzstag legyen. Ez a probléma még egyetemi szinten is felmerül, a különféle doktori iskolák kapcsán ott is eltérő követelmények vannak. Az angol nyelvű képzés jövőjében hisz, a Debreceni Egyetemen hatalmas érdeklődést tapasztal ázsiai országokból.

Tóthné Szita Klára szerint is sötét a kép. Az akadémiai doktor utánpótláshiánya miatt kicsi az esélye, hogy az összes doktori iskola fenn tud maradni. A konzorciumok és a külföldi együttműködések segíthetnek. Az angol nyelvű doktori képzés, amelyhez nem szükséges külön akkreditáció, a Miskolci Egyetemen folyik, egy hallgatójuk van Vietnamból. Szükséges a kutatóintézeti támogatás is, a TÁMOP-programok nem biztosítanak háttérrel a kutatáshoz.

Mihályi Péter a CEU tapasztalatai alapján szkeptikus álláspontot fogalmazott meg az angol nyelvű doktori képzéssel kapcsolatban. A CEU-n a magyar viszonyok között nagyon jó feltételekkel lehet PhD-fokozatot szerezni, de még itt is nagyon nehéz öt-hat évre külföldieket toborozni. Ráadásul ez a családalapítás kora is, amire Magyarországon egy külföldinek kevés esélye van, hiszen nem tud annyira megtanulni magyarul,

hogy itt elhelyezkedjen. Szerinte tévút a külföldieknek szóló angol nyelvű doktori program Magyarországon, a CEU-n is annak bizonyult.

Michalkó Gábor elmondta, hogy a BCE Gazdálkodástani doktori iskoláján a teljes képzés és a disszertáció is angolul zajlik, de nem azért, hogy külföldiek jöjjenek, hanem hogy ösztönözzék a magyar hallgatók nemzetközi beilleszkedését. A külföldiekkel komoly gond, hogy csupán egy-két évre kapnak ösztöndíjat, ami ha lejár, eltűnik a rendszerből. Emellett a nyelvvizsga és egyéb követelmények miatt sok adminisztratív probléma is felmerül.

Meyer Dietmar szintén a konzorciumok mellett érvelt, de hozzátette, hogy ez nem fogja megmenteni az iskolákat, ha nem lesz elég törzstag. Valóban, mind az oktatók, mind a hallgatók utánpótlása nagy probléma. A BME-n évek óta próbálják feltölteni az ösztöndíjas helyeket, a hallgatók nagyon heterogének, sokan nem közgazdasági területről jönnek, az oktatást az alapoktól kell kezdeni. Az oktatók előmenetelét a publikációs teljesítmény határozza meg, ám itt sokszor üti egymást a nemzetközi és az MTA-követelményrendszer – szűk témában nemzetközi folyóiratcikket vagy átfogó témában monográfiát publikálni, nagyon eltérő jellegű tevékenység.

Kő Andrea a doktori iskolák angol nyelvű képzései kapcsán jó benyomásokat osztott meg a BCE Gazdaságinformatikai doktori iskolájának tapasztalatai alapján. Jelenleg öt külföldi hallgatójuk van hároméves ösztöndíjjal. A minősítés kapcsán Lehota Józsefhez hasonlóan a multidiszciplináris iskolák nehézségeire hívta fel a figyelmet, nekik a műszaki és a gazdaságtudományi területen egyaránt meg kell felelniük.

Kiss Éva a Nyugat-magyarországi Egyetem képviselőjeként elmondta, hogy Sopronban több régiós egyetemmel konzorciumot alkotva már létrehozták a német nyelvű doktori képzésüket. Az oktatói minősítéssel kapcsolatban felvetette, hogy a nyugati egyetemeken, angol és német nyelvterületen az egyszerűs, impakt faktorról rendelkező cikkek száma a legfontosabb a minősítésben, a hivatkozásokat sokszor nem is gyűjtik.

Az ülés zárásaként *Muraközy László* kilenc tanulságot fogalmazott meg.

1. A vita a bolognai rendszer jelen állapotáról is egy látélet. A közgazdasági alapképzés jelentkezők hiányában lassan megszűnhet, és egyre kevesebben választják az üzleti mesterképzést (jelentős részük munka mellett, állami finanszírozás keretében végez). Mindez a doktori képzés lassú sorvadásához vezethet.

2. A diákok színvonalbeli heterogenitásához kapcsolódik, hogy egyre nagyobb a „megélhetési” PhD-hallgatók aránya, akik jobb lehetőség híján és kevésbé motiváltan csatlakoznak a doktori képzéshez. Az egyetemek a jelentkezők csökkenő minőségi színvonala ellenére is érdekeltek a létszámok feltöltésében.

3. A szabályok könnyítésével óvatosan kell bánni, különösen egy olyan időszakban, amikor azok egyébként is folyamatosan módosulnak. A mai viszonyok között a minőség biztosításához szükség van külső kontrollra. Az azonban kétségtelen, hogy a konzorcium nem fér bele a mostani szabályozás keretei közé, amin széles körben egyeztetett javaslat alapján változtatni kellene. Ez azért is jó lenne, mert valamennyire csökkentené a mai rendkívül belterjes jelleget. De a jelenlegi struktúrák, érdekeltségi viszonyok, akkreditációs feltételek között inkább az autarkia, mint a kooperáció a jellemző, még az egy egyetemen lévő karok között is, nem hogy különböző felsőoktatási intézmények esetében.

4. A doktori iskolák közötti tartalmi, programbeli és követelményrendszer-beli különbségek is nagyon lényegesek, ezekről most kevesebb szó esett. Érdemes lenne erről is egyeztetni. Már csak azért is, mivel a bővülő együttműködés, a konzorciumok felé haladás bizonyos egységesítést előfeltételeznek.

5. Az üzleti doktori (*professional doctorate*) képzés létező műfaj a világ más országaiban, érdemes lenne egy ilyet Magyarországon is kidolgozni, és beilleszteni a doktori képzés rendszerébe. Ez enyhíthetné az üzleti képzések oktatói létszámgondjait, és segíthetné a gyakorlathoz jobban értő szakemberek bevonását az oktatásba.

6. Ahogy a vitában is szó volt róla, igen kevés az MTA-doktorok száma a doktori iskolákban, és zömük hatvan év feletti. Nagyon szűk a kiemelkedő teljesítményre rendelkező minősítettek száma, és az MTA doktora eljárás is egyre szigorúbb. Mindez súlyos utánpótlás gondokat okozhat az iskolavezetőknél és a törzstagoknál. A Gazdaságtudományi Doktori Minősítő Bizottság a PhD-képzések végzettjeiből tudja az utánpótlást biztosítani, ezért célszerű lenne, ha a bizottság foglalkozna a doktori iskolák helyzetével.

7. Az angol nyelvű képzés kiterjesztése fontos lehet a doktori iskolák fenntartásában. A kevésbé fejlett országok számára nyújthatnak képzést a magyar doktori programok. Az egyik piacképes terület az agrárgazdasági PhD lehet.

8. A felsőoktatásban igen magas az oktatási terhelés, ami nehezíti a tudományos munkát. Ugyanakkor a ranglétrán való előrehaladás döntően éppen ez utóbbitól függ. A doktori képzés akkor működhet jól, ha mögötte minőségi kutatási műhely, háttér van. Ezt egyre nehezebb megteremteni.

9. A kép nem túl biztató, de összességében a magyar doktori képzés többé-kevésbé igazodik az ország fejlettségéhez. Ezen a területen azonban jól működik a nemzetközi tükrözés, amiben e helyzet jobban látszik. Különösen, hogy van Magyarországon egy kutatói réteg, amely a világ élvonalával versenyzik, nem is sikertelenül. A CEU doktori iskoláját leszámítva azonban ezeket a kutatókat nem találhatjuk a törzstagok között. A Magyarországhoz hasonló fejlettségű országoknál éppen az emberi tőke, az oktatás lehet a kitörési pont. Szemben néhány más tudományterülettel, ez a közgazdasági és gazdálkodástudományi doktori iskoláinkról jelenleg nem mondható el.

Hivatkozások

BENCZÚR PÉTER–KÉZDI GÁBOR–KONDOR PÉTER–MÁTYÁS LÁSZLÓ–VALENTINYI ÁKOS [2013]: Javaslat a magyarországi közgazdasági doktori képzés korszerűsítésére. *Közgazdasági Szemle*, 60. évf. 6. sz. 722–732. o.

BERÁCS JÓZSEF–ZSÓTÉR BOGLÁRKA [2013]: Doktori iskolák összehasonlító értékelése törzstagjai tudományos tevékenysége alapján. *Magyar Tudomány*, 174. évf. 2. sz. 176–189. o.

POPP JÓZSEF–BALOGH PÉTER–KOVÁCS SÁNDOR–JÁMBOR ATTILA [2015]: Hálózatosodás az agrárgazdaságban. *Közgazdasági Szemle*, 62. évf. 5. sz. 525–543. o.

Gyórfy Dóra
az MTA Közgazdaság-tudományi Bizottságának titkára